

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ અપિલકેશન નં. ૭૦૪૬/૨૦૧૮ વિથ સિવિલ

અપિલકેશન નં. ૯/૨૦૧૮

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ.જે. શાસ્ત્રી

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના રીપોર્ટર્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી છે?	
૨	રીપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?	
૪	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલ કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સમાયેલ છે?	

=====

નારાયણ જશનમલ મેંઘરાજાણી

વિરુદ્ધ

સિનિયર એ.ઓ. (પેન્શન)

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ તરફથી શ્રી પી. સી. ચૌધરી(૫૭૭૦)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૨ તરફથી શ્રીમતી વી. ડી. નાણાવટી(૧૨૦૬)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ માટે રુલ સર્વ થયો(૬૪)

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ.જે. શાસ્ત્રી

તારીખ: ૦૪/૦૨/૨૦૧૯

મૌખિક સંયુક્ત ચુકાદો

૧.

હાલની પિટિશન ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ નીચે મુજબની દાદ

મેળવવા માટે દાખલ કરવામાં આવી છે, જેમાં સુધારેલી દાદનો પણ સમાવેશ થાય છે, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

“૨૦(એ) સામાવાળા દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૦૧.૧૧.૨૦૧૭, ૩૦.૦૧.૨૦૧૮ અને ૦૨.૦૨.૨૦૧૮ના પત્રવ્યવહારો ગેરકાયદેસર, અયોગ્ય, મનસ્વી અને ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ અને ૧૬થી વિપરીત છે તેવો નિર્દેશ આપતી મેન્ડામસની રિટ, અથવા સર્શિયોરરીની રિટ, અથવા અન્ય કોઈ રિટ, હુકમ અથવા નિર્દેશ જારી કરવા માનનીય નામદાર કોર્ટ મહેરબાની કરશો અને સદર પત્રવ્યવહારોને રદબાતલ અને બાજુ પર રાખવા વધુમાં મહેરબાની કરશો.

(બી) પિટિશનની દાખલ મંજૂરી, સુનાવણી અને આખરી નિકાલ પેન્ડિંગ હોય તે દરમિયાન, તારીખ ૦૧.૧૧.૨૦૧૭ અને ૦૨.૦૪.૨૦૧૮ના સદર પત્રવ્યવહારના અનુસંધાને સામાવાળા સત્તાવાળાઓને કોઈપણ વસૂલાત કરવા સામે મનાઈ ફરમાવવા માનનીય નામદાર કોર્ટ મહેરબાની કરશો.

(સી) પેન્શનમાંથી કરવામાં આવેલ ગેરકાયદેસર વસૂલાતની રકમ તમામ બાકી લેણાં અને તેના પર ૧૮% વ્યાજ સહિત અરજદારને પરત ચૂકવવા સામાવાળાને નિર્દેશ આપતી મેન્ડામસની રિટ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, હુકમ, નિર્દેશ જારી કરવા માનનીય નામદાર કોર્ટ મહેરબાની કરશો અને અરજદારને નિયમિત પેન્શન ચૂકવવાનું શરૂ કરવા સામાવાળાને

નિર્દેશ આપવા વધુમાં મહેરબાની કરશો.

(ડી) ન્યાયના હિતમાં યોગ્ય જણાય તેવી અન્ય અને વધુ રાહત મંજૂર કરવા માનનીય નામદાર કોર્ટ મહેરબાની કરશો.”

૨.

અરજદારનો કેસ એવો છે કે અરજદાર તારીખ ૧૪મી ફેબ્રુઆરી, ૧૯૫૭થી સામાવાળા પાસે નોકરી કરતા હતા અને અરજદારની જન્મતારીખ ૧૦.૧૧.૧૯૩૮ છે. નોકરીમાં વિવિધ તબક્કે સેવાઓ આપ્યા બાદ, છેવટે અરજદાર તારીખ ૩૦.૧૧.૧૯૯૬ના રોજ કંડલા પોર્ટ ટ્રસ્ટમાંથી આસિસ્ટન્ટ ટ્રાફિક મેનેજર (વર્ગ-૧) તરીકે નિવૃત્ત થયા હતા. ઉપર જણાવ્યા મુજબ વ્યવસ્થાપનની ઉંમરે પહોંચવાને કારણે અરજદારને કોઈપણ અડચણ વિના સતત લાભ આપવામાં આવતો હતો. આસિસ્ટન્ટ ટ્રાફિક મેનેજરના પદ પહેલાં, અરજદાર તદ્દર્થ ધોરણે ટ્રાફિક ઇન્સ્પેક્ટર તરીકે કામ કરતા હતા અને તારીખ ૧૩.૦૨.૧૯૯૨થી અરજદારને સદર જગ્યા પર કાયમી કરવામાં આવ્યા હતા, જે નિર્વિવાદપણે વર્ગ-૩ કેડરની જગ્યા હતી. ત્યારબાદ અરજદારને આસિસ્ટન્ટ ટ્રાફિક મેનેજર તરીકે બઢતી આપવામાં આવી હતી અને તેમણે તારીખ ૩૦.૧૧.૧૯૯૬ સુધી તદ્દર્થ ધોરણે કામ કર્યું હતું અને ત્યારબાદ તારીખ ૦૨.૦૮.૧૯૯૬થી કાયમી કરવામાં આવ્યા હતા. આસિસ્ટન્ટ ટ્રાફિક મેનેજરની સદર જગ્યા પર તદ્દર્થ સમયગાળા દરમિયાન, અરજદારને એક કે બે દિવસનો બ્રેક આપવામાં આવ્યો હતો, જોકે, તેઓ ટ્રાફિક ઇન્સ્પેક્ટર કેડર એટલે કે વર્ગ-૩ના

બ્રેક સમયગાળા માટે પગાર મેળવતા હતા. અરજદારનું પેન્શન એવી રીતે નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું કે જાણે અરજદાર વર્ગ-૩ કેડર એટલે કે ટ્રાફિક ઇન્સ્પેક્ટરના હોય અને એકત્રિત પેન્શનની ગણતરીની વિગતો પિટિશન સાથે જોડેલ છે, જેમાં દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે નિવૃત્તિની તારીખથી, નિવૃત્તિ સમયે અરજદાર દ્વારા મેળવવામાં આવતા પગારના આધારે પેન્શન નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું. નવેમ્બર, ૧૯૯૬થી એટલે કે નિવૃત્તિની તારીખથી અરજદાર નિયમિતપણે પેન્શન મેળવી રહ્યા હતા અને અચાનક લગભગ ૨૧ વર્ષના સમયગાળા પછી કોઈપણ તક આપ્યા વિના, અગાઉની જાણ કર્યા વિના અને નોટિસ પણ આપ્યા વિના, પ્રસ્તાવિત વસૂલાત ચાર્ટ સાથે તારીખ ૦૧.૧૧.૨૦૧૭ના રોજ એક પત્ર જારી કરવામાં આવ્યો હતો અને જણાવવામાં આવ્યું હતું કે અરજદારને પેન્શન પેટે મેળવવાપાત્ર કુલ રકમમાં વધુ પડતી રકમ ચૂકવવામાં આવી હતી, જેના પરિણામે અરજદારના પેન્શનનું ખોટું એકત્રીકરણ થયું છે. આથી, રૂ. ૩,૩૭,૭૨૫/-ની વધુ ચૂકવણી કંડલા પોર્ટ ટ્રસ્ટ સુપરએન્યુએશન સ્કીમના નામે ચેક દ્વારા જમા કરાવવા અને તે પેન્શન શાખામાં જમા કરાવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો, અન્યથા, અરજદારની મોંઘવારીની રકમમાંથી તે વસૂલ કરવામાં આવશે અને એવી પણ જાણ કરવામાં આવી હતી કે જ્યાં સુધી સંપૂર્ણ વસૂલાત ન થાય ત્યાં સુધી અરજદારને નિયમિત પેન્શનના બદલે દર મહિને લઘુત્તમ રૂ. ૩,૯૦૦/- પેન્શન ચૂકવવામાં આવશે. આ પત્ર તારીખ ૦૧.૧૧.૨૦૧૭ના રોજ ૨૧ વર્ષના સમયગાળા પછી પ્રથમ વખત જારી કરવામાં આવ્યો હતો. તદનુસાર અરજદારે તારીખ ૨૪.૧૧.૨૦૧૭ના રોજ એક પત્ર

સુપરત કર્યો હતો અને કેટલીક વિગતો તથા માહિતી માંગી હતી કારણ કે અરજદાર વર્ષ ૧૯૯૬માં ઘણા સમય પહેલાં નિવૃત્ત થયા હતા અને તેમની ઉંમર ૮૦ વર્ષથી વધુની છે. અરજદારના જણાવ્યા અનુસાર, સંબંધિત નિયમો લાગુ કરવા અને માંગવામાં આવેલી વિગતવાર માહિતી આપવાને બદલે, સામાવાળા તરફથી તારીખ ૩૦.૦૧.૨૦૧૮ના રોજ વધુ એક પત્ર મળ્યો હતો જેમાં અરજદારને તારીખ ૦૧.૦૧.૧૯૯૭થી વધુ ચૂકવવામાં આવેલી રૂ. ૩,૩૭,૭૨૫/- ની એકમુક્ત રકમ ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો. અરજદારે સદર પત્રનો પણ જવાબ આપ્યો હતો અને તારીખ ૧૨.૦૩.૨૦૧૮ના પત્રવ્યવહાર દ્વારા ફરીથી સામાવાળા સત્તામંડળનો સંપર્ક કર્યો હતો, પરંતુ આજદિન સુધી તેના પર કોઈ ધ્યાન આપવામાં આવ્યું નથી. અરજદારનો વધુમાં કેસ એવો છે કે અરજદાર દ્વારા રજૂઆત કરવામાં આવી હોવા છતાં, તદ્દન આશ્ચર્યજનક રીતે, અરજદારને અન્ય એક પત્રવ્યવહાર મળ્યો જેમાં દર્શાવવામાં આવ્યું હતું કે હવે તારીખ ૦૧.૦૧.૧૯૯૭થી ૩૧.૦૩.૨૦૧૮ સુધી અરજદાર પાસેથી રૂ. ૫,૯૪,૫૩૪/-ની રકમ વસૂલ કરવાની છે. અરજદાર અને સામાવાળા સત્તામંડળ વચ્ચેની આંતરિક વિગતો આપીને, આખરે, અરજદારે સદર કાર્યવાહીને પડકારવા માટે હાલની પિટિશન દ્વારા આ કોર્ટનો આશરો લીધો છે. અરજદાર દ્વારા અગાઉથી વસૂલાત માંગવામાં આવતી હોવા અંગે ચોક્કસ વલણ લેવામાં આવ્યું હતું, કોઈ તક આપવામાં આવી ન હતી, કોઈ પ્રક્રિયા અનુસરવામાં આવી ન હતી, કોઈ માહિતી પૂરી પાડવામાં આવી ન હતી, અને ૨૧ વર્ષના સમયગાળા પછી પગલું વિચારવામાં આવ્યું છે. કોર્ટે તારીખ ૦૨.૦૫.૨૦૧૮ના રોજ નોટિસ જારી

કરી હતી અને અરજદારની ઉંમર ૮૨ વર્ષ હોવાનું ધ્યાને લઈને, સંબંધિત પક્ષકારોના બંને વિદ્વાન વકીલોની સંમતિ અને વિનંતીથી, આ બાબત પર તાત્કાલિક ધ્યાન આપવામાં આવ્યું છે અને આજે આખરી નિકાલ માટે હાથ પર લેવામાં આવી છે.

૩.

અરજદાર વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી પી.સી. ચૌધરીએ ભારપૂર્વક દલીલ કરી છે કે વાદગ્રસ્ત કાર્યવાહી લગભગ ૨૧ વર્ષના સમયગાળા પછી શરૂ કરવામાં આવી છે અને માત્ર તે કારણોસર જ, તેને આગળ વધવા દેવી જોઈએ નહીં. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ચૌધરી દ્વારા એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે અરજદાર નવેમ્બર, ૧૯૯૬ના મહિનામાં ઘણા સમય પહેલાં વચનિવૃત્ત થયા હતા અને પ્રથમ વખત, કોઈપણ તક આપ્યા વિના, અગાઉથી જાણ કર્યા વિના અને અરજદારને સાંભળ્યા વિના, ૨૧ વર્ષના સમયગાળા પછી સીધા જ, નવેમ્બર, ૨૦૧૭માં, પાના નં. ૩૩ પર દર્શાવેલ તારીખ ૦૧.૧૧.૨૦૧૭ના રોજ પ્રથમ પત્રવ્યવહાર મોકલવામાં આવ્યો હતો અને ત્યારબાદ અરજદારના વલણને ધ્યાનમાં લીધા વિના, સામાવાળા સત્તામંડળ વસૂલાત પર આગ્રહ રાખતું રહ્યું અને એટલું જ નહીં, એકપક્ષીય રીતે વસૂલાત શરૂ પણ કરી દેવામાં આવી છે અને ડિસેમ્બર, ૨૦૧૮ના મહિનામાં તો સમગ્ર પેન્શન પણ બંધ કરી દેવામાં આવ્યું હતું. સામાવાળા સત્તામંડળ દ્વારા સત્તાનો આ આપખુદ ઉપયોગ કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઘોર ઉલ્લંઘન છે અને માત્ર આ કારણસર જ, તેને રદબાતલ કરવામાં

આવે. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ચૌધરી દ્વારા વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે અરજદાર દ્વારા ન તો કોઈ ભૂલ કરવામાં આવી હતી કે ન તો અરજદાર દ્વારા કોઈ ખોટી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી, અને પેન્શન તદ્દન અલગ વિભાગ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું જેમાં અરજદાર સદર નિર્ધારણમાં પક્ષકાર ન હતા અને તેથી, અરજદારના કોઈ વાંક વગર, આ ઉંમરે, ૨૧ વર્ષના સમયગાળા પછી સત્તામંડળ દ્વારા અરજદારને હેરાન કરવામાં આવી રહ્યા છે અને તેથી, સામાવાળા સત્તામંડળ તરફથી કરવામાં આવેલ કાર્યવાહી તદ્દન અન્યાયી અને મનસ્વી છે, જે *બદલાનતથી ભરેલી* છે, તેથી, તેને રદબાતલ અને બાજુ પર રાખવામાં આવે.

૩.૧.

વિદ્વાન વકીલ શ્રી ચૌધરી દ્વારા વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ક્રમિક બઢતી મળતાં, પગાર સુધારણા નક્કી કરવામાં આવી હતી અને અરજદારને વર્ષ ૧૯૯૨માં સુધારેલા પગારધોરણમાં મૂકવામાં આવ્યા હતા અને પિટિશન સંકલનના પાના નં. ૨૯ પર, આ પણ સામાવાળા સત્તામંડળ દ્વારા ખુદ નક્કી કરવામાં આવ્યું છે અને એવો કેસ નથી કે આ અરજદાર દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું. આમ, પાના નં. ૨૯, ૩૦ અને ૩૧ એવા આંકડા છે જે સામાવાળા સત્તામંડળ દ્વારા ખુદ નક્કી કરવામાં આવ્યા છે અને તેથી, ૨૧ વર્ષના ગેરવાજબી સમયગાળા પછી, જો આવી ભૂલ થઈ હોય તો પણ, અરજદારને કફોડી સ્થિતિમાં મૂકી શકાય નહીં અને તેથી, કોઈ વસૂલાત કરવાની પરવાનગી આપી શકાય નહીં કારણ કે સામાવાળા સત્તામંડળ દ્વારા ખુદ કરવામાં આવેલા નિર્ધારણ અનુસાર

સમગ્ર સમય દરમિયાન પેન્શનના લાભો ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવ્યા હતા. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ચૌધરીએ વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે પ્રક્રિયા શરૂ કરતી વખતે પણ, સ્વતંત્ર રીતે કોઈ કારણો દર્શાવવામાં આવ્યા નથી, અને તેથી, કોઈ યોગ્ય કારણ દર્શાવ્યા વિના પણ, આવી કોઈ કાર્યવાહી શરૂ કરી શકાય નહીં. કોઈપણ સંજોગોમાં, અરજદારના વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા અનુસાર, અરજદાર ૮૨ વર્ષની ઉંમરે પહોંચ્યા છે, તેમની તબિયત સારી રહેતી નથી, અરજદારનો કોઈ વાંક ન હોવા છતાં ૨૧ વર્ષ પછી સામાવાળા સત્તામંડળ દ્વારા તેમને હેરાન કરવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ચૌધરીએ પોતાની રજૂઆતોને સમર્થન આપવા માટે, બે ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો છે, પ્રથમ, **સ્ટેટ ઓફ પંજાબ એન્ડ અધર્સ વિરુદ્ધ રફીક મસીહ (વ્હાઈટ વોશર) વગેરે, જે ૨૦૧૫ (૧) એલએલજે ૪૫૫ (એસસી) (પેરા ૧૨) માં રિપોર્ટ થયેલ છે અને બીજો, આ કોર્ટની સમકક્ષ બેંચ દ્વારા તારીખ ૨૧.૦૪.૨૦૧૫ના રોજ સ્પેશિયલ સિવિલ અપિલકેશન નં. ૧૦૫૩૪/૨૦૦૮ ની આગેવાની હેઠળની પિટિશનોના જૂથમાં આપવામાં આવેલ ધીરુભાઈ સોમાભાઈ પટેલ વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત એન્ડ અધર્સ ના કેસમાં, અને તેથી, આનો સંદર્ભ આપીને વિદ્વાન વકીલ શ્રી ચૌધરીએ એવી રજૂઆત કરી છે કે સત્તામંડળ માટે હવે વસૂલાત માંગવા માટે કોઈ વાજબી કારણ નથી. એવી સ્પષ્ટતા કરવામાં આવી છે કે નિયમ મુજબ પ્રથમ વખત રજૂ કરવામાં આવેલ બાંહેધરી એ દરેક પેન્શનર દ્વારા રજૂ કરવામાં આવતી નિયમિત બાંહેધરી હેઠળ હતી અને તેથી, આ બાંહેધરીનો ઉપયોગ કરીને, ૨૧ વર્ષના સમયગાળા દરમિયાન ચાલુ રહેલી ભૂલને સુધારી શકાય નહીં. પરિણામે,**

અરજદાર દ્વારા ભરેલા સદર ફોર્મને કડક અર્થમાં બાંહેધરી તરીકે ગણી શકાય નહીં. આ રજૂઆત કરીને, વિદ્વાન વકીલ શ્રી ચૌધરીએ કોર્ટને વિનંતી કરી છે કે અરજદારને નિયમિત પેન્શન સ્કેલમાં મૂકવામાં આવે જે વાદગ્રસ્ત પત્રવ્યવહારના પ્રથમ સમયબિંદુ એટલે કે ૦૧.૧૧.૨૦૧૭ પહેલાં સામાવાળા સત્તામંડળ દ્વારા તેમને ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવ્યું હતું અને આવી કાર્યવાહીના ઓઠા હેઠળ જે પણ રકમ કાપવામાં આવી છે તે યોગ્ય વ્યાજ દર સાથે અરજદારને પરત કરવામાં આવે અને વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે હવે જ્યારે અરજદાર ૮૨ વર્ષની ઉંમરે પહોંચી ગયા છે, ત્યારે સામાવાળાની ગેરવાજબી કાર્યવાહી માટે તેમને આ ઉંમરે અદાલતમાં ખેંચાવાની ફરજ પાડવી જોઈએ નહીં, અને અરજદારને યોગ્ય ખર્ચ ચૂકવવામાં આવે. છેલ્લે, વિદ્વાન વકીલ શ્રી ચૌધરીએ રજૂઆત કરી છે કે ન્યાયના હિતમાં માંગવામાં આવેલી દાદ મંજૂર કરવામાં આવે. અન્ય કોઈ રજૂઆતો કરવામાં આવી નથી.

૪.

અરજદારના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા લેવાયેલા વલણનો સામનો કરવા માટે, સામાવાળા સત્તામંડળ વતી ઉપસ્થિત સુશ્રી વી.ડી. નાણાવટીએ રજૂઆત કરી છે કે અરજદાર એક શિક્ષિત વ્યક્તિ હતા, વર્ગ-૧ ના અધિકારી તરીકે વ્યવિવૃત્ત થયા હતા, તેઓ વાસ્તવિક પેન્શન અને મોંઘવારી ભથ્થા વચ્ચેના તફાવત વિશે શરૂઆતથી જ સારી રીતે વાકેફ હતા. વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી નાણાવટીના જણાવ્યા અનુસાર, વર્ગ-૨ અને વર્ગ-૩ના કર્મચારીઓની તુલનામાં વર્ગ-૧ માટે મોંઘવારી

ભથ્થાનો દર ઓછો હશે કારણ કે તેનો હેતુ નિવૃત્ત વ્યક્તિને પેન્શનના પ્રવેગિત દરને પહોંચી વળવા દેવાનો હતો અને તેથી, વર્ગ-૧ ના અધિકારી તરીકે નિવૃત્ત થયેલા અરજદારની આ બાબત સંપૂર્ણપણે જાણમાં હતી. અરજદારને વર્ગ-૧ ની જગ્યા ધરાવતા હોવા છતાં, વર્ગ-૨ અને વર્ગ-૩ મુજબ મોંઘવારી ભથ્થાનો તફાવત મંજૂર કરવાના કારણે ઊભી થયેલી આ વિસંગતતા વિશે અરજદારને જાણ કરવામાં આવી હતી અને ત્યારબાદ જ્યારે ત્રીજી પગાર સુધારણા થઈ, ત્યારે આ ભૂલ રેકૉર્ડ પર સપાટી પર આવી અને આ રીતે ઊભી થયેલી આ ભૂલને સુધારવાના હેતુથી, અરજદારને પૂરતી જાણ અને ખુલાસો કરવાની તક આપવામાં આવી હતી અને તેથી, અરજદાર સામે અચાનક અને એકાએક કોઈ કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હોય તેવો આ કેસ નથી. પાના નં. ૩૫ અને ૩૬ પરના સંબંધિત કાગળો તરફ ધ્યાન દોરીને, વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી નાણાવટીએ રજૂઆત કરી છે કે અરજદારને ચૂકવવાપાત્ર મોંઘવારીની રકમના તફાવતમાં વિસંગતતા હતી અને જ્યારે અરજદારને જાણ કર્યા પછી આવી વિસંગતતા ધ્યાને આવી, ત્યારે કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી છે. આ માત્ર ગણતરીની ભૂલ હતી જે સુધારવામાં આવી છે અને તેથી, વચ્ચે થોડો સમય વીતી ગયો હોય તો પણ સદર ભૂલને ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં. વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી નાણાવટીએ વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે પિટિશનના પેરા ૧૪ પરથી જ એ વિવાદિત હતું કે અરજદાર વર્ગ-૧ ના કર્મચારી તરીકે વચનિવૃત્ત થયા છે અને તેથી, જે ચુકાદાઓ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે તે લાગુ પડતા નથી કારણ કે અરજદાર વર્ગ-૨ અને વર્ગ-૩ કેડરના નથી. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ધ મેજર

પોર્ટ ટ્રસ્ટ્સ એક્ટ, ૧૯૬૩ (ટૂંકમાં “સદર અધિનિયમ”) ની કલમ ૧૨૦ માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓના આધારે, સામાવાળા સત્તામંડળ સામે મુકદ્દમો શરૂ કરતાં પહેલાં, અરજદારે એક મહિનાની નોટિસ આપવી જરૂરી હતી અને અહીં અરજદારે સદર અધિનિયમની કલમ ૧૨૦ ની જરૂરિયાતનું પાલન કર્યા વિના સીધો જ કોર્ટનો સંપર્ક કર્યો છે અને સદર અધિનિયમની આ કલમ ૧૨૦ ને સર્વોચ્ચ અદાલતે **વી.એમ. સાલગાંવકર એન્ડ બ્રધર્સ વિરુદ્ધ બોર્ડ ઓફ ટ્રસ્ટીઝ ઓફ પોર્ટ ઓફ મોર્મુગાઓ એન્ડ અનધર જે (૨૦૦૫) ૪ એસસીસી ૬૧૩** માં રિપોર્ટ થયેલ છે તેમાં માન્ય રાખી છે.

૪.૧.

વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી નાણાવટીએ વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે હયાતીનું પ્રમાણપત્ર આપતી વખતે અરજદાર દ્વારા સ્પષ્ટ બાંહેધરી આપવામાં આવી હતી અને તે પ્રમાણપત્રમાં જ શરત હતી કે જો અરજદાર દ્વારા કોઈ વધુ ચૂકવણી મેળવવામાં આવે, તો તે વસૂલ કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવશે અને તેથી, એકવાર બાંહેધરી આપી દીધા પછી, અરજદાર તેમાંથી ફરી જઈ શકે નહીં. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે “પેન્શન” શબ્દની વ્યાખ્યામાં પણ માત્ર ગ્રેયુઇટીની રકમનો સમાવેશ થાય છે અને મોંઘવારી ભથ્થાનો નહીં અને તેથી, મોંઘવારીના અર્થને જોતાં, નિવૃત્ત વ્યક્તિના પેન્શનથી વિપરીત તે વસૂલ કરી શકાય છે અને તેથી, સામાવાળા સત્તામંડળ માટે ભૂલ પકડાય તે ક્ષણે તેને સુધારવાનો વિકલ્પ હંમેશા ખુલ્લો છે. રજૂઆતોના સમર્થનમાં, વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી નાણાવટીએ કેટલાક ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો છે જે **સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા**

એન્ડ અધર્સ વિરુદ્ધ ઓ.પી. શર્મા જે એ.આઈ.આર. ૧૯૯૩ એસસી ૧૯૦૩ માં રિપોર્ટ થયેલ છે; પી.વી. સુંદર રાજન એન્ડ અધર્સ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (યુ.ઓ.આઈ.) એન્ડ અધર્સ જે એ.આઈ.આર. ૨૦૦૦ એસસી ૩૩૮૭ માં રિપોર્ટ થયેલ છે; વી.એમ. સાલગાંવકર એન્ડ બ્રધર્સ વિરુદ્ધ બોર્ડ ઓફ ટ્રસ્ટીઝ ઓફ પોર્ટ ઓફ મોર્મુગાઓ એન્ડ અધર્સ જે (૨૦૦૫) ૪ એસસીસી ૬૧૩ માં રિપોર્ટ થયેલ છે અને કે. અન્બાઝગન એન્ડ અધર્સ વિરુદ્ધ ધ રજિસ્ટ્રાર જનરલ, હાઈકોર્ટ ઓફ મદ્રાસ એન્ડ અધર્સ જે ૨૦૧૮ (૯) એસસીસી ૨૯૩ માં રિપોર્ટ થયેલ છે, તે મોંઘવારીની રકમ પેન્શનનો ભાગ નથી અને વધુ પડતી રકમ હંમેશા વસૂલ કરી શકાય છે તેવી રજૂઆતના હેતુ માટે છે. તેથી, સામાવાળાના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા જે કાયદાકીય સિદ્ધાંત પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે જે આ નિર્ણયને સમર્થન આપે છે, તેના આધારે આ કાર્યવાહી કોઈપણ રીતે અન્યાયી અને મનસ્વી કહી શકાય નહીં. વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે પેરા ૨૦(સી) માં દાદ સુધારવામાં આવી છે, પરંતુ જો તે સ્વરૂપમાં સદર દાદ મંજૂર કરવામાં આવે, તો તે પિટિશનમાં માંગવામાં આવેલી મુખ્ય દાદથી આગળ નીકળી જશે અને આવો સુધારો મંજૂર કરી શકાય નહીં. આથી, પેરા ૨૦(સી) મુજબની કોઈ દાદ આ કોર્ટ દ્વારા ધ્યાને લેવામાં આવે નહીં. ઉપરોક્ત રજૂઆતો અને કાયદાકીય સિદ્ધાંતનો સંદર્ભ આપીને, વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી નાણાવટીએ પિટિશનનો સખત વિરોધ કર્યો છે અને તેને ગુણદોષ વગરની ગણીને ફગાવી દેવા વિનંતી કરી છે. અન્ય કોઈ રજૂઆતો કરવામાં આવી નથી.

૫.

સંબંધિત પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા પછી અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીનું અવલોકન કર્યા પછી, ૨૧ વર્ષના સમયગાળા પછી વસૂલાતની પિટિશનમાં સંકળાયેલા મુખ્ય મુદ્દા માટે નીચેના સંજોગો મહત્વપૂર્ણ છે અને આખરી નિર્ણય લેતા પહેલાં, આ કોર્ટ દ્વારા આ સંજોગોની અવગણના કરવી શક્ય નથી.

૬.

સૌ પ્રથમ રેકૉર્ડ પરથી જણાય છે કે કંડલા પોર્ટ ટ્રસ્ટના ચેરમેને કેટલાક અધિકારીઓને તદ્દર્થ ધોરણે બઢતી આપી હતી જેમાં અરજદારની પણ તારીખ ૧૬.૧૨.૧૯૯૪ના કચેરી હુકમ દ્વારા આસિસ્ટન્ટ ટ્રાફિક મેનેજર તરીકે, શરૂઆતમાં ટ્રાફિક વિભાગમાં રૂ. ૨૩૫૦-૪૨૩૦/- ના પગારધોરણમાં તદ્દર્થ ધોરણે નિમણૂક કરવામાં આવી હતી. સદર તદ્દર્થ હુકમ ત્યારબાદ આગળના સમયગાળા માટે પણ ચાલુ રાખવામાં આવ્યો હતો અને તારીખ ૧૩.૦૬.૧૯૯૬ના કચેરી હુકમ દ્વારા અને પાછળથી ઓગસ્ટ, ૧૯૯૬ના મહિનામાં, એવું જણાય છે કે અરજદારને નિયમિત દરજ્જો આપવામાં આવ્યો છે. સેક્રેટરી, કંડલા પોર્ટ ટ્રસ્ટ દ્વારા જારી કરાયેલ તારીખ ૦૧.૦૮.૧૯૯૬નો કચેરી હુકમ દર્શાવે છે કે રૂ. ૪૩૫૦-૧૭૫-૭૫૦૦/- ના પગારધોરણમાં અરજદારને બઢતીની જગ્યા પર નિયમિતપણે મૂકવામાં આવ્યા હતા. એવું પણ જણાય છે કે પગાર નિર્ધારણ પણ વિભાગ દ્વારા કરવામાં આવ્યું છે અને જે પિટિશન

સંકલનના પાના નં. ૨૯ પર પ્રતિબિંબિત થાય છે. આ દસ્તાવેજ નિર્વિવાદપણે તારીખ ૦૧.૦૧.૧૯૯૨ના રોજ કે તે પછી પરંતુ ૦૧.૦૧.૧૯૯૩ પહેલાં અધિકારી કેડરમાં બઢતી મેળવેલા વર્ગ-૨ ના અધિકારીઓના પગાર નિર્ધારણને લગતો છે. હવે આ નિર્ધારણ સામાવાળા સત્તામંડળ દ્વારા ઉપલબ્ધ સેવા રેકૉર્ડના આધારે કરવામાં આવ્યું છે અને જે સુધારેલ પગારધોરણ દર્શાવવામાં આવ્યું છે તે પણ રૂ. ૪૩૫૦-૧૭૫-૭૫૦૦/- છે અને સંબંધિત સ્લોટના આંકડા આપીને, અરજદારનો પગાર નક્કી કરવામાં આવ્યો છે જે પિટિશન સંકલનના પાના નં. ૨૯, ૩૦ અને ૩૧ પરના દસ્તાવેજો પરથી પ્રતિબિંબિત થાય છે. હવે આ ડિસેમ્બર, ૧૯૯૨ પછીના સમયગાળાને ધ્યાનમાં લીધા પછી કરવામાં આવ્યું છે જે દસ્તાવેજો પરથી જોઈ શકાય છે અને તેના પર સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા સહી કરવામાં આવી છે. આ નિર્ધારણ સમગ્ર સમય દરમિયાન માન્ય રાખવામાં આવ્યું છે જે રેકૉર્ડ પરથી જોઈ શકાય છે.

૭.

અરજદાર તારીખ ૩૦.૧૧.૧૯૯૬ના રોજ ઘણા સમય પહેલાં વયનિવૃત્ત થયા હતા અને ઉપર જણાવ્યા મુજબ અગાઉથી કરવામાં આવેલા નિર્ધારણના આધારે નિવૃત્તિના લેણાં વગેરે મેળવ્યા હતા અને પેન્શન પણ નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું જે તારીખ ૦૧.૧૨.૧૯૯૬થી તારીખ ૦૧.૧૧.૨૦૧૭ સુધી અવિરતપણે સમગ્ર સમય દરમિયાન ચૂકવવામાં આવ્યું છે, તેમ છતાં પણ તે દરમિયાન બે વખત પગાર સુધારણા થઈ હતી.

૮.

એ બાબત વિવાદમાં નથી કે વાદગ્રસ્ત પત્રવ્યવહારો પહેલાં અરજદાર અને સામાવાળા સત્તામંડળ વચ્ચે કોઈ પત્રવ્યવહાર થયો ન હતો કે ૨૧ વર્ષ દરમિયાન આવો કોઈ મુદ્દો ઉપસ્થિત થયો ન હતો અને તારીખ ૦૧.૧૧.૨૦૧૭ના રોજ પ્રથમ વખત સામાવાળા સત્તામંડળના સિનિયર એ.ઓ. (પેન્શન) અરજદારને જાણ કરે છે કે નજરચૂકથી પેન્શનનું એકત્રીકરણ વધુ કરવામાં આવ્યું હતું અને અરજદારને રૂ. ૩,૩૭,૭૨૫/- ની વધુ પડતી ચૂકવણી કરવામાં આવી છે અને અરજદારને પેન્શન શાખામાં કંડલા પોર્ટ સુપરએન્યુએટેડ સ્કીમના નામે ચેક દ્વારા સીધી રકમ જમા કરાવવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો, જેમાં નિષ્ફળ જશે તો મોંઘવારી રાહતમાંથી વધુ ચૂકવણી વસૂલ કરવામાં આવશે. આ દસ્તાવેજ દર્શાવે છે કે વર્ષ ૧૯૯૭માં વર્ગ-૧ અને વર્ગ-૨ ના અધિકારીઓને બદલે અરજદારને વર્ગ-૩ અને વર્ગ-૪ ના કર્મચારીઓ માટે લાગુ પડતું સૂત્ર લાગુ કરવામાં ભૂલ થઈ હતી. આથી, ૨૧ વર્ષના સમયગાળા પછી એટલે કે નવેમ્બર, ૨૦૧૭માં પ્રથમ વખત અરજદારને વસૂલાતનો નિર્ણય જણાવવામાં આવ્યો છે અને જેના માટે નિર્વિવાદપણે અરજદારને કોઈ અગાઉની જાણ કરવામાં આવી નથી, ખુલાસો કરવાની કોઈ તક આપવામાં આવી નથી, કોઈ સામગ્રી પૂરી પાડવામાં આવી નથી કે સુનાવણીની કોઈ તક આપવામાં આવી નથી.

૯.

વધુમાં એવું જણાય છે કે અરજદાર સામે શરૂ કરાયેલા પગલાંને સમજવાના હેતુથી, પિટિશન સંકલનના પાના નં. ૩૮ પર દર્શાવેલ તારીખ ૨૪.૧૧.૨૦૧૭ના

પત્રવ્યવહાર દ્વારા ચોક્કસ દસ્તાવેજો પૂરા પાડવા અને કેટલીક સ્પષ્ટતાઓ મેળવવા વિનંતી કરવામાં આવી હતી. વધુમાં એવું જણાય છે કે અરજદારના સદર પત્રનો જવાબ આપવાને બદલે, એવી જાણ કરવામાં આવી છે કે કંડલા પોર્ટ ટ્રસ્ટ પાસેથી અરજદારને મળેલ પ્રારંભિક પેન્શન નિર્ધારણ પછીની સુધારેલી પેન્શન શીટની ગણતરી અગાઉથી જ વ્યક્તિગત રીતે સોંપવામાં આવી હતી અને જાણ કરવામાં આવી છે કે સીસીસી (પેન્શન) નિયમો, ૧૯૭૨ની સંબંધિત કલમ મુજબ કોઈપણ બાકી રકમ મોંઘવારી રાહતમાંથી સરભર કરવાની રહેશે અને કોઈપણ ચોક્કસ જોગવાઈઓ અથવા પેન્શન નિયમોનો ઉલ્લેખ કર્યા વિના, અને અરજદાર દ્વારા માંગવામાં આવેલી વિગતો પૂરી પાડ્યા વિના એવી જાણ કરવામાં આવી હતી કે અરજદારને રૂ. ૩,૩૭,૭૨૫/- ની એકમુક્ત રકમ જમા કરાવવાનો વિકલ્પ આપવામાં આવે છે અને તેથી, કેટલીક સામગ્રી પૂરી પાડ્યા વિના, સત્તામંડળે તેના અગાઉના વલણને વળગી રહેવાનું પસંદ કર્યું છે જે પિટિશન સંકલનના પાના નં. ૪૦ પરથી જોઈ શકાય છે.

૧૦.

વધુમાં એવું જણાય છે કે આના પરિણામે અરજદાર દ્વારા તારીખ ૧૦.૦૧.૨૦૧૮ના પત્રવ્યવહાર દ્વારા વિગતવાર ખુલાસો કરવામાં આવ્યો હતો જેમાં અરજદારે ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે જવાબદારીનું કૃત્ય ત્રણ વર્ષ સુધી મર્યાદિત છે અને પૂરતા દસ્તાવેજો અને માહિતી પૂરી પાડ્યા વિના એક વરિષ્ઠ નાગરિકના પરસેવાની કમાણીના માસિક સમગ્ર પેન્શનમાંથી વસૂલાત કરવી તે અધિકૃત પેન્શન અધિકારી દ્વારા અત્યંત વાંધાજનક છે અને પેન્શન નિયમોની

સંબંધિત કલમ કે જેના પર આધાર રાખવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે તે પૂરી પાડવા ફરી એકવાર વિનંતી કરી હતી અને તેથી બીજી વખત પણ, અરજદાર સામેની કાર્યવાહીના જવાબમાં અરજદાર દ્વારા આવી સામગ્રી પૂરી પાડવાની માંગ કરવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ ફરીથી પેન્શન શાખા તારીખ ૩૦.૦૧.૨૦૧૮ના રોજ મોંઘવારી રાહતના દરના ફોર્મ્યુલા વિશે અરજદારને જવાબ આપે છે જેના કારણે અરજદારે તારીખ ૧૨.૦૩.૨૦૧૮ના પત્રવ્યવહાર દ્વારા ફરીથી રજૂઆત કરવી પડી હતી. પાના નં. ૪૪ પર પ્રતિબિંબિત તારીખ ૧૨.૦૩.૨૦૧૮ના પત્રવ્યવહારમાં અરજદાર દ્વારા સ્પષ્ટપણે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો કે આ વસૂલાત ૨૧ વર્ષ પછી માંગવામાં આવી રહી હોવાથી અરજદાર કચેરીમાં રૂબરૂ રજૂઆત કરવા માંગે છે અને અરજદારને શરૂઆતથી જ આ કેસની રૂબરૂ રજૂઆત કરવા અને તપાસ કરવા દેવા વિનંતી કરી હતી. સ્પષ્ટપણે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો કે સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૭ સુધી અરજદાર દર મહિને રૂ. ૨૭,૯૬૦/- એટલે કે મૂળ પગાર વત્તા મોંઘવારી રાહત દરનું પેન્શન મેળવતા હતા અને અચાનક, ૮૦ વર્ષની ઉંમરે પેન્શનમાંથી મોંઘવારી રાહત દરના રૂ. ૧૬,૪૭૪/- એકાએક બંધ કરી દેવાથી અરજદાર કફોડી સ્થિતિમાં મુકાઈ ગયા છે કારણ કે અરજદાર તેમજ તેમના પત્નીની તબીબી સારવાર સંબંધિત અનેક પરિસ્થિતિઓનો સામનો અરજદાર દ્વારા તેમના મોંઘવારી ભથ્થાના હેડ હેઠળ કરવામાં આવી રહ્યો છે અને ફરી એકવાર આ બાબતનો વહેલી તકે ઉકેલ લાવવા વિનંતી કરી હતી. એવું જણાય છે કે ત્યારપછી, પત્રવ્યવહાર સિવાય સામાવાળા દ્વારા સાતત્યપૂર્ણ રીતે કંઈ કરવામાં આવ્યું ન હતું, ન તો સામગ્રી પૂરી પાડવામાં આવી, ન તો રજૂઆત

કરવાની તક આપવામાં આવી કે ન તો માંગવામાં આવેલી સામગ્રી આપવામાં આવી અને વસૂલાતની કાર્યવાહી અમુક અંશે અમલમાં મૂકવામાં આવી. તથ્યોની આ પૃષ્ઠભૂમિ કોર્ટને ખાતરી કરાવે છે કે સામાવાળા સત્તામંડળ તરફથી કરવામાં આવેલ કાર્યવાહી તદ્દન મનસ્વી છે, અરજદારને સુનાવણી અને ખુલાસાની તક આપવાના મૂળભૂત તત્વની વિરુદ્ધ છે. એવું જણાય છે કે સામગ્રી પૂરી ન પાડવાથી અરજદાર સામે નિષ્પક્ષતાના મૂળભૂત સિદ્ધાંતનું પણ ઉલ્લંઘન થયું છે.

૧૧.

એવું પણ જણાય છે કે અરજદારે કોઈ ભૂલ કરી ન હતી કે સત્તામંડળ સમક્ષ કોઈ ખોટી રજૂઆત પણ કરી ન હતી અને તેમના વચનિવૃત્તિના ઘણા સમય પહેલાં પગાર નિર્ધારણ કરવામાં આવ્યું હતું અને તે સામાવાળા સત્તામંડળની કચેરી દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું નહિ કે અરજદાર દ્વારા અને તેથી, ૨૧ વર્ષ કે તેથી વધુ સમય પછી તેને સુધારવું એ સામાવાળા સત્તામંડળને તેમની પોતાની ભૂલ માટે પ્રીમિયમ લેવાની છૂટ આપવા સિવાય બીજું કંઈ નથી. જો અરજદાર તરફથી કોઈ ખોટી રજૂઆત કરવામાં આવી હોય, અથવા કોઈપણ પ્રકારનું તોફાન કરવામાં આવ્યું હોય તેવો કેસ હોત, તો સત્તામંડળ વસૂલાત કરવામાં વાજબી હોત, પરંતુ માત્ર એટલા માટે કે કોઈ અધિકારીની કોઈ નજરચૂક થઈ હતી, જેને ૨૧ વર્ષથી વધુ સમયગાળા દરમિયાન ચાલુ રહેવા દેવામાં આવી હતી, તેને સુધારવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં, ખાસ કરીને જ્યારે તે દરમિયાન બે વખત પગાર સુધારણા થઈ હતી અને પગાર સુધારણાના ત્રીજા તબક્કે આ કપાત કરવામાં

આવી છે. અરજદારનો કોઈ વાંક ન હોવાથી, કોર્ટનો એવો ચોક્કસ અભિપ્રાય છે કે સામાવાળા સત્તામંડળ દ્વારા લેવામાં આવેલું વલણ સ્પષ્ટપણે મનસ્વી છે.

૧૨.

હવે ઉપરોક્ત વાસ્તવિક પરિસ્થિતિના સંદર્ભમાં, અરજદારના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા આ કોર્ટના ધ્યાને લાવવામાં આવેલા ચુકાદાઓ પર વિચાર કરવાનો છે અને સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવેલા નીચેના કાયદાકીય સિદ્ધાંતની અવગણના કરી શકાય નહીં. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે વિવિધ ચુકાદાઓ પર વિચાર કર્યા પછી, પેરા ૫, ૬, ૧૧ અને ૧૨ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે. અલબત્ત, સર્વોચ્ચ અદાલત વર્ગ-૩ અને વર્ગ-૪ કેટેગરી તરીકે સેવા આપનારા કર્મચારીઓ સાથે કામ કરી રહી હતી પરંતુ સદર ચુકાદાનું સમગ્રપણે વિગતવાર વાંચન કોર્ટને આ સિદ્ધાંતને નજરઅંદાજ ન કરવા ખાતરી કરાવે છે.

“૫. માત્ર એ હકીકતના કારણે કે આ નાણાકીય લાભો આપવાનું માલિકના હાથમાં ખોટી માન્યતા પર આધારિત હતું, અને વધુમાં, માલિકના નિર્ધારણમાં કર્મચારીઓની કોઈ ભૂમિકા ન હતી, તો શું ખાનગી સામાવાળાઓ માટે એવો દાવો કરવો કાયદેસર રીતે શક્ય છે કે તેમને તેમના દ્વારા મેળવવામાં આવેલી વધારાની રકમ પરત કરવામાંથી મુક્તિ આપવી જોઈએ? જ્યાં સુધી ઉપરોક્ત મુદ્દાનો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી એ ધ્યાનમાં રાખવું જરૂરી છે કે મોટી બેંચ દ્વારા વિચારણા કરવા માટે આ

કોર્ટની બે ન્યાયાધીશોની ડિવિઝન બેંચ દ્વારા નીચે મુજબનો સંદર્ભ
કરવામાં આવ્યો હતો:

‘એક તરફ શ્યામ બાબુ વર્મા એન્ડ અધર્સ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા
એન્ડ અધર્સ (૧૯૯૪) ૨ એસસીસી ૫૨૧ અને સાહિબ રામ વર્મા વિરુદ્ધ
સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા (૧૯૯૫) સપ્લીમેન્ટ ૧ એસસીસી ૧૮ : (૧૯૯૫
એઆઈઆર એસસીડબલ્યુ ૧૭૮૦); અને બીજી તરફ ચંડી પ્રસાદ
ઉનિયાલ એન્ડ અધર્સ વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ ઉત્તરાખંડ એન્ડ અધર્સ (૨૦૧૨)
૮ એસસીસી ૪૧૭ : (એઆઈઆર ૨૦૧૨ એસસી ૨૯૫૧) માં વ્યક્ત
કરાયેલા વિચારોમાં સ્પષ્ટ તફાવતને ધ્યાનમાં રાખીને, અમારો એવો
અભિપ્રાય છે કે બાકીની સ્પેશિયલ લીવ પિટિશનો ત્રણ ન્યાયાધીશોની
બેંચ સમક્ષ મૂકવી જોઈએ. આથી રજિસ્ટ્રીને હાલના વિવાદનો નિર્ણય
કરવા માટે ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેંચની રચના કરવા અંગે સૂચના મેળવવા
માટે બાકીની સ્પેશિયલ લીવ પિટિશનોની ફાઈલ ભારતના માનનીય
મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ સમક્ષ મૂકવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.’

(ભારપૂર્વક અમારું છે)

ઉપરોક્ત સંદર્ભનો જવાબ ત્રણ ન્યાયાધીશોની ડિવિઝન બેંચ દ્વારા
તારીખ ૮.૭.૨૦૧૪ના રોજ આપવામાં આવ્યો હતો. સંદર્ભનો નિકાલ

કરતી વખતે, ત્રણ ન્યાયાધીશોની ડિવિઝન બેંચે પેરા ૭ માં નીચે મુજબના

અવલોકનો

નોંધ્યા

હતા:

‘૭. અમારા સુવિચારિત અભિપ્રાય મુજબ, અપીલકર્તાને ચૂકવવામાં આવેલી વધારાની રકમ વસૂલ ન કરવા અંગે કોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલા અવલોકનો ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪૨ હેઠળની તેની અસાધારણ સત્તાઓના ઉપયોગમાં હતા જે ન્યાયના હિતમાં સમાનતાપૂર્ણ હુકમો પસાર કરવાની સત્તા આ કોર્ટને આપે છે.’

(ભારતપૂર્વક

અમારું

છે)

ઉપરોક્ત અવલોકનો નોંધ્યા પછી, સંદર્ભનો જવાબ નીચે મુજબ

આપવામાં

આવ્યો

હતો:

‘૧૨. તેથી, અમારા અભિપ્રાય મુજબ, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૩૬ અને અનુચ્છેદ ૧૪૨ ના વિવિધ ધોરણો પર આધારિત કોર્ટના નિર્ણયોને સમાન કારણોના આધારે યોગ્ય રીતે તોળી શકાય નહીં અને આમ ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને, પ્રથમ બે ચુકાદાઓ અને પછીના ચુકાદામાં વ્યક્ત કરાયેલા મંતવ્યોમાં કોઈ વિરોધાભાસ નથી.

૧૩. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, અમારો એવો સુવિચારિત અભિપ્રાય છે કે સંદર્ભ બિનજરૂરી હતો. તેથી, સંદર્ભનો જવાબ આપ્યા વિના, અમે યોગ્ય નિકાલ માટે આ બાબતો ડિવિઝન બેંચને પરત મોકલીએ છીએ.’

(ભારપૂર્વક અમારું છે)

૬. ઉપર તારવવામાં આવેલા તારણોને ધ્યાનમાં રાખીને, અમારો એવો પ્રયાસ રહેશે કે એવી પરિસ્થિતિઓના પરિમાણો નક્કી કરવામાં આવે કે જેમાં કર્મચારીઓ, જેઓ નોકરીદાતાના હાથે ખોટા નાણાકીય લાભો મેળવનાર લાભાર્થીઓ છે, તેમને તે પરત કરવાની ફરજ પાડી શકાય નહીં. અમારા સુવિચારિત અભિપ્રાય મુજબ, કર્મચારીને માત્ર એ હકીકતના કારણે જ તાત્કાલિક લાભ મળી શકે નહીં કે તે નોકરીદાતા દ્વારા કરવામાં આવેલી ભૂલમાં સહભાગી ન હતો; અથવા માત્ર એટલા માટે કે કર્મચારીએ કોઈ હકીકતલક્ષી ખોટી માહિતી પૂરી પાડી ન હતી, જેના આધારે નોકરીદાતાએ કર્મચારીને કાયદેસર રીતે મળવાપાત્ર રકમ કરતાં વધુ ચૂકવવાની ભૂલ કરી હતી; અથવા તે બાબતે, માત્ર એટલા માટે કે કર્મચારી તરફથી કોઈ છેતરપિંડી કે ખોટી રજૂઆતના અભાવે કર્મચારીને વધુ ચૂકવણી કરવામાં આવી હતી.

૧૧. ઉપરોક્ત નિર્ધારણ માટે, અમે આ કોર્ટના કેટલાક પૂર્વ ઉદાહરણોનો સંદર્ભ લઈશું જેમાં કર્મચારીઓને ચૂકવવામાં આવેલી વધારાની રકમની વસૂલાતનો પ્રશ્ન વિચારણા માટે આવ્યો હતો, અને આ કોર્ટે તેને અમાન્ય રાખ્યો હતો. આ એવી પરિસ્થિતિઓ છે, જેમાં દેશભરની વડી અદાલતોએ વારંવાર અને નિયમિતપણે નિર્ધારિત પરિમાણો પર કરાચેલા વસૂલાતના હુકમોને બાજુ પર રાખ્યા છે.

(૧). સૌ પ્રથમ સૈયદ અબ્દુલ કાદિર વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ બિહાર (૨૦૦૯) ૩ એસસીસી ૪૭૫ : (૨૦૦૯ એઆઈઆર એસસીડબલ્યુ ૧૮૭૧) ના ચુકાદાનો સંદર્ભ લઈ શકાય, જેમાં આ કોર્ટે પેરા ૫૮ માં નીચે મુજબનું અવલોકન નોંધ્યું હતું:

‘૫૮. વસૂલાત સામેની રાહત અદાલતો દ્વારા કર્મચારીઓના કોઈપણ અધિકારના કારણે નહીં, પરંતુ સમાનતાના આધારે, જો વસૂલાતનો હુકમ કરવામાં આવે તો કર્મચારીઓને જે મુશ્કેલી પડશે તેમાંથી રાહત આપવા માટે ન્યાયિક વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરીને આપવામાં આવે છે. પરંતુ, જો કોઈ ચોક્કસ કેસમાં, એ સાબિત થાય કે કર્મચારીને જાણ હતી કે મળેલી ચૂકવણી લેણી રકમ કરતાં વધુ હતી અથવા ખોટી રીતે ચૂકવવામાં આવી હતી, અથવા એવા કિસ્સાઓમાં કે જ્યાં ખોટી ચૂકવણીના ટૂંકા સમયમાં ભૂલ પકડાઈ જાય અથવા સુધારી લેવામાં આવે, તો આ બાબત ન્યાયિક

વિવેકબુદ્ધિના ક્ષેત્રમાં હોવાથી, અદાલતો કોઈપણ ચોક્કસ કેસના તથ્યો અને સંજોગો પર, વધુ ચૂકવાયેલી રકમની વસૂલાત માટે હુકમ કરી શકે છે. જુઓ સાહિબ રામ વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા, ૧૯૯૫ સપ્લીમેન્ટ (૧) એસસીસી ૧૮ : (૧૯૯૫ એઆઈઆર એસસીડબલ્યુ ૧૭૮૦), શ્યામ બાબુ વર્મા વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા (૧૯૯૪) ૨ એસસીસી ૫૨૧, યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ એમ. ભાસ્કર (૧૯૯૬) ૪ એસસીસી ૪૧૬, વી. ગંગા રામ વિરુદ્ધ ડાયરેક્ટર (૧૯૯૭) ૬ એસસીસી ૧૩૯ : (એઆઈઆર ૧૯૯૭ એસસી ૨૭૭૬), કર્નલ બી.જે. અક્કારા (નિવૃત્ત) વિરુદ્ધ ગવર્નમેન્ટ ઓફ ઇન્ડિયા (૨૦૦૬) ૧૧ એસસીસી ૭૦૯ : (૨૦૦૬ એઆઈઆર એસસીડબલ્યુ ૫૩૨૫), પુરુષોત્તમ લાલ દાસ વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ બિહાર (૨૦૦૬) ૧૧ એસસીસી ૪૯૨ : (૨૦૦૬ એઆઈઆર એસસીડબલ્યુ ૫૩૨૫), પંજાબ નેશનલ બેંક વિરુદ્ધ મનજીત સિંહ (૨૦૦૬) ૮ એસસીસી ૬૪૭ : (એઆઈઆર ૨૦૦૭ એસસી ૨૬૨) અને બિહાર એસઈબી વિરુદ્ધ બિજય બહાદુર (૨૦૦૦) ૧૦ એસસીસી ૯૯.’

(ભારપૂર્વક

અમારું

છે)

સૌ પ્રથમ અને સૌથી મહત્વની બાબત એ નોંધવી જરૂરી છે કે, આ કોર્ટે સૈયદ અબ્દુલ કાદિરના કેસ (ઉપર મુજબ) માં પોતાના ચુકાદામાં સ્વીકાર્યું હતું કે વસૂલાતનો મુદ્દો કાર્યવાહી અન્યાયી હોવા પર કેન્દ્રિત છે. કાર્યવાહી

અન્યાયી હોવાના વિષય પર વિચાર કરતાં, એવો નિષ્કર્ષ કાઢવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો કે જ્યારે ટૂંકા ગાળામાં વધારાની અનધિકૃત ચૂકવણી પકડાઈ જાય, ત્યારે માલિક માટે તે વસૂલ કરવાનું ખુલ્લું રહેશે. તેનાથી વિપરીત, જો ચૂકવણી લાંબા સમય સુધી કરવામાં આવી હોય, તો કોઈપણ વસૂલાત કરવી અન્યાયી ગણાશે. કોઈ કાર્યવાહી અન્યાયી હોવાને કારણે તેમાં દખલગીરી કરવી, તેને વાસ્તવમાં કાર્યવાહી મનસ્વી હોવાને કારણે દખલગીરી તરીકે સમજવી જોઈએ. તમામ મનસ્વી કાર્યવાહીઓ સાથે જ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ ના ઉલ્લંઘનમાં થતી કાર્યવાહીઓ છે. હાલની પરિસ્થિતિમાં કાર્યવાહીનો તર્ક અન્યાયી, અથવા મનસ્વી, અથવા ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ નો ભંગ કરનારો છે, કારણ કે લાંબા સમય સુધી ખોટી રીતે મેળવેલી ચૂકવણી પરત કરવાનો નાણાકીય બોજ સહન કરવો કર્મચારી માટે લગભગ અશક્ય બની જશે. એ સ્પષ્ટ છે કે સરકારી કર્મચારી મુખ્યત્વે તેના વેતન પર નિર્ભર હોય છે, અને જો તેના વેતનમાંથી કોઈ કપાત કરવાની હોય, તો તે એવી કપાત ન હોવી જોઈએ જેનાથી કર્મચારી માટે તેના પરિવારની જરૂરિયાતો પૂરી કરવી મુશ્કેલ બને. અન્ન, વસ્ત્ર અને આવાસ ઉપરાંત, કર્મચારીએ માત્ર તેના પર નિર્ભર લોકોની શિક્ષણની જરૂરિયાતો જ નહીં, પરંતુ તેમની તબીબી જરૂરિયાતો અને વિવિધ પરચુરણ ખર્ચાઓ પણ પૂરા કરવા પડે છે. ઉપરોક્ત વિચારણાના આધારે, અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે જો ખોટી ચૂકવણી કરવાની ભૂલ પાંચ વર્ષમાં પકડાઈ જાય, તો માલિક માટે તે વસૂલ કરવાનું

પુછું રહેશે. જો કે, જો ચૂકવણી પાંચ વર્ષથી વધુ સમયગાળા માટે કરવામાં આવી હોય, તો માલિક માટે ભૂલ સુધારવાનું પુછું હોવા છતાં, કર્મચારીને ભૂલથી કરવામાં આવેલી ચૂકવણીનું રિફંડ માંગવું અત્યંત અન્યાયી અને મનસ્વી હશે. આ સંદર્ભમાં, આ કોર્ટ દ્વારા શ્યામ બાબુ વર્મા વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા (૧૯૯૪) ૨ એસસીસી ૫૨૧ માં આપવામાં આવેલા ચુકાદાનો પણ સંદર્ભ લઈ શકાય, જેમાં આ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

‘૧૧. જો કે અમે ઠરાવ્યું છે કે ત્રીજા પગાર પંચની ભલામણો અનુસાર તારીખ ૧ જાન્યુઆરી, ૧૯૭૩થી અરજદારો માત્ર રૂ. ૩૩૦-૪૮૦ ના પગારધોરણ માટે હકદાર હતા અને ૧૦ વર્ષના સમયગાળા પછી જ, તેઓ રૂ. ૩૩૦-૫૬૦ ના પગારધોરણ માટે હકદાર બન્યા હતા પરંતુ તેઓ પોતાના કોઈ વાંક વગર ૧૯૭૩થી રૂ. ૩૩૦-૫૬૦ નું પગારધોરણ મેળવી રહ્યા છે અને તે પગારધોરણ વર્ષ ૧૯૮૪માં તારીખ ૧ જાન્યુઆરી, ૧૯૭૩થી ઘટાડવામાં આવી રહ્યું હોવાથી, તેમને અગાઉથી ચૂકવવામાં આવેલી કોઈપણ વધારાની રકમ વસૂલ ન કરવી તે જ માત્ર યોગ્ય અને વાજબી રહેશે. તદનુસાર, અમે નિર્દેશ આપીએ છીએ કે સામાવાળાઓની ભૂલને કારણે અરજદારોને ચૂકવવામાં આવેલી કોઈપણ વધારાની રકમ વસૂલ કરવા અથવા સરભર કરવા માટે કોઈ પગલાં લેવા જોઈએ નહીં, અરજદારો તેના માટે કોઈપણ રીતે જવાબદાર નથી.’

એ સ્પષ્ટ છે કે, શ્યામ બાબુ વર્માના કેસ (ઉપર મુજબ) માં, ૧૯૭૩માં ભૂલભરેલું ઉચ્ચ પગારધોરણ ચૂકવવાનું શરૂ થયું હતું. તે ૧૯૮૪માં એટલે કે ૧૧ વર્ષના સમયગાળા પછી વસૂલ કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો. ઉપરોક્ત સંજોગોમાં, આ કોર્ટને લાગ્યું કે પગારધોરણના અમલીકરણના ઘણા વર્ષો પછી વસૂલાત કરવી યોગ્ય અને વાજબી રહેશે નહીં. આથી અમે ઠરાવીએ છીએ કે, પાંચ વર્ષ પછી પકડાયેલી વધુ ચૂકવણીની વસૂલાત અન્યાયી અને મનસ્વી હશે, અને તેથી ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ નું ઉલ્લંઘન કરનારી રહેશે.

(૨). સમાન સિદ્ધાંતની તપાસ કરતાં, આ કોર્ટે કર્નલ બી.જે. અક્કારા વિરુદ્ધ ગવર્નમેન્ટ ઓફ ઈન્ડિયા, (૨૦૦૬) ૧૧ એસસીસી ૭૦૯ : (૨૦૦૬ એઆઈઆર એસસીડબલ્યુ પરપર) માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

‘૨૮. વધુ ચૂકવણીની પાછલી વસૂલાત પર રોક લગાવતી આવી રાહત, અદાલતો દ્વારા કર્મચારીઓના કોઈપણ અધિકારના કારણે નહીં, પરંતુ સમાનતાના આધારે, જો વસૂલાત લાગુ કરવામાં આવે તો કર્મચારીઓને જે મુશ્કેલી પડશે તેમાંથી રાહત આપવા માટે ન્યાયિક વિવેકબુદ્ધિના

ઉપયોગમાં આપવામાં આવે છે. એક સરકારી કર્મચારી, ખાસ કરીને સેવાની નીચલી કક્ષામાં રહેલો કર્મચારી, તેના પરિવારના ભરણપોષણ માટે જે પણ વળતર મેળવે છે તે ખર્ચી નાખશે. જો તે લાંબા સમય સુધી વધુ ચૂકવણી મેળવે છે, તો તે ખરેખર એવું માનીને તેને ખર્ચી નાખશે કે તે તેના માટે હકદાર છે. વધુ ચૂકવણી વસૂલ કરવાની કોઈપણ અનુવર્તી કાર્યવાહીથી તેને અયોગ્ય મુશ્કેલી થશે તેથી તે વતી રાહત આપવામાં આવે છે. પરંતુ જ્યાં કર્મચારીને જાણ હતી કે મળેલી ચૂકવણી લેણી રકમ કરતાં વધુ હતી અથવા ખોટી રીતે ચૂકવવામાં આવી હતી, અથવા જ્યાં ખોટી ચૂકવણીના ટૂંકા સમયમાં ભૂલ પકડાઈ જાય અથવા સુધારી લેવામાં આવે, ત્યાં અદાલતો વસૂલાત સામે રાહત આપશે નહીં. આ બાબત ન્યાયિક વિવેકબુદ્ધિના ક્ષેત્રમાં હોવાથી, અદાલતો કોઈપણ ચોક્કસ કેસના તથ્યો અને સંજોગો પર વસૂલાત સામે આવી રાહત આપવાનો ઇનકાર કરી શકે છે.’

(ભારપૂર્વક

અમારું

છે)

કર્નલ બી.જે. અક્કારાના કેસ (ઉપર મુજબ) માં આ કોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલા ઉપરોક્ત અવલોકનોનું વાંચન આ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા અગાઉના ચુકાદાઓમાં નોંધાયેલી કાયદાકીય સ્થિતિનું પુનરાવર્તન દર્શાવે છે, એટલા માટે કે, તે ફરીથી પુષ્ટિ કરવામાં આવી હતી કે વસૂલ કરવાનો

અધિકાર ત્યાં સુધી જ ટકી શકે છે જ્યાં સુધી તે અન્યાયી અથવા મનસ્વી ન હોય. ઉપર તારવેલા અવલોકનમાં, આ કોર્ટે એ પણ નોંધ્યું હતું કે સેવાની નીચલી કક્ષાના કર્મચારીઓ પાસેથી વસૂલાત કરવાથી તેમને ભારે મુશ્કેલી થશે. ઉપરોક્ત નિષ્કર્ષ માટેની સ્પષ્ટ સમજૂતી એ છે કે, સેવાની નીચલી કક્ષાના કર્મચારીઓ તેમની સમગ્ર કમાણી તેમના પરિવારના ભરણપોષણ અને કલ્યાણમાં ખર્ચ કરશે, અને જો તેમની પાસેથી આવી વધારાની ચૂકવણી વસૂલ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવે, તો તે માલિકને થનારા પરસ્પર લાભ કરતાં તેમને ઘણી વધારે મુશ્કેલી પહોંચાડશે. તેથી અમે એવો નિષ્કર્ષ કાઢવામાં સંતુષ્ટ છીએ કે, સેવાની નીચલી કક્ષાના (એટલે કે, વર્ગ-૩ અને વર્ગ-૪ - કેટલીકવાર જૂથ 'સી' અને જૂથ 'ડી' તરીકે દર્શાવવામાં આવતા) કર્મચારીઓ પાસેથી આવી વસૂલાત કોઈપણ વસૂલાતની અગ્નિપરીક્ષાને આધીન ન હોવી જોઈએ, ભલે તેઓ તેમને મળવાપાત્ર રકમ કરતાં વધુ વળતર મેળવવાના લાભાર્થીઓ હતા. આવી વસૂલાત અન્યાયી અને મનસ્વી હશે અને તેથી ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ માં સમાવિષ્ટ આદેશનો પણ ભંગ થશે.

(૩). આ કોર્ટે સૈયદ અબ્દુલ કાદિર વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ બિહાર (ઉપર મુજબ) માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

‘પદ. નિ:શંકપણે, અપીલકર્તા શિક્ષકોને જે વધારાની રકમ ચૂકવવામાં આવી હતી તે તેમના તરફથી કોઈ ખોટી રજૂઆત અથવા છેતરપિંડીના

કારણે ન હતી અને અપીલકર્તાઓને એ પણ જાણ ન હતી કે તેમને જે રકમ ચૂકવવામાં આવી રહી હતી તે તેઓ જેના માટે હકદાર હતા તેના કરતાં વધુ હતી. અહીં એ ઉલ્લેખ કરવો અસ્થાને નહીં ગણાય કે નાણાં વિભાગે તેની વળતી સોગંદનામામાં સ્વીકાર્યું હતું કે તે તેમના તરફથી થયેલી શુદ્ધ બુદ્ધિપૂર્વકની ભૂલ હતી. કરવામાં આવેલી વધુ ચૂકવણી તેમને લાગુ પડતા નિયમના ખોટા અર્થઘટનનું પરિણામ હતું, જેના માટે અપીલકર્તાઓને જવાબદાર ગણી શકાય નહીં. બલ્કે, સમગ્ર મૂંઝવણ બિહાર સરકારના સંબંધિત અધિકારીઓની નિષ્ક્રિયતા, બેદરકારી અને ગફલતના કારણે હતી. અપીલકર્તા શિક્ષકો વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે મોટાભાગના લાભાર્થીઓ કાં તો નિવૃત્ત થઈ ગયા છે અથવા તેના આરે છે. હાલના કેસના વિશિષ્ટ તથ્યો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને અને અપીલકર્તા શિક્ષકોને કોઈપણ મુશ્કેલી ન થાય તે માટે, અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે અપીલકર્તા શિક્ષકોને વધુ ચૂકવવામાં આવેલી રકમની કોઈ વસૂલાત થવી જોઈએ નહીં.’

(ભારપૂર્વક

અમારું

છે)

ઉપર વિચારણા કરાયેલા કાયદાકીય સિદ્ધાંત પર આધારિત, એટલે કે, સમાનતા અને મનસ્વીતાની કસોટી પર, ઉપર પુનઃ રજૂ કરાયેલા ચુકાદાનો અંશ, હજુ અન્ય એક વિચારણા બહાર લાવે છે, જે વસૂલાતની

પ્રક્રિયાને અન્યાયી અને મનસ્વી બનાવશે. સૈયદ અબ્દુલ કાદિરના કેસ (ઉપર મુજબ) માં તારવવામાં આવેલા નિષ્કર્ષ પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે, નોકરીમાંથી નિવૃત્ત થયેલા, અથવા તેમની નિવૃત્તિની નજીક હોય તેવા કર્મચારીઓ પાસેથી કરવામાં આવેલી વધારાની ચૂકવણીની વસૂલાત, નોકરીદાતા દ્વારા મેળવાતા નાણાકીય લાભો કરતાં અત્યંત કઠોર પરિણામો તરફ દોરી જશે. એ ભૂલી શકાય નહીં કે નિવૃત્ત કર્મચારી અથવા નિવૃત્ત થવાની તૈયારીમાં હોય તેવો કર્મચારી, તેમની નિવૃત્તિ પહેલાં તેમની પાસે પૂરતી સેવા બાકી હોય તેવા લોકો કરતાં એક અલગ વર્ગ છે. એ ઉદ્દેશ કરવાની જરૂર નથી કે, નિવૃત્તિ સમયે, કર્મચારી તેની યુવાની વટાવી ચૂક્યો હોય છે, તેની જરૂરિયાતો તે જ્યારે નાનો હતો ત્યારની સરખામણીમાં ઘણી વધારે હોય છે. તેમ છતાં, તેની કમાણીમાં નોંધપાત્ર ઘટાડો થયો હોય છે (અથવા તેની નિવૃત્તિ પર નોંધપાત્ર રીતે ઘટી જશે).

ઉપરોક્ત સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે સંતુષ્ટ છીએ કે જે નિવૃત્તિની તારીખ પછી, અથવા નિવૃત્તિના થોડા સમય પહેલાં વસૂલાત કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવે તો તે અન્યાયી અને મનસ્વી હશે. અમારા સુવિચારિત અભિપ્રાય મુજબ, વચનિવૃત્તિની તારીખથી એક વર્ષની અંદરનો સમયગાળો એવા સમયગાળા તરીકે સ્વીકારવો જોઈએ કે જે દરમિયાન વસૂલાતને અન્યાયી ગણવી જોઈએ. તેથી, કર્મચારીને કરવામાં આવેલી ખોટી ચૂકવણીના કારણે થયેલા વસૂલાતના હુકમને મનસ્વી

ગણવો વાજબી રહેશે, જો વસૂલાત કર્મચારીની નિવૃત્તિ પછી, અથવા વચનિવૃત્તિ પર તેની નિવૃત્તિની તારીખના એક વર્ષની અંદર કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવે.

(જ). છેલ્લે, સાહિબ રામ વર્મા વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (૧૯૯૫) સપ્લીમેન્ટ ૧ એસસીસી ૧૮ : (૧૯૯૫ એઆઈઆર એસસીડબલ્યુ ૧૭૮૦) ના ચુકાદાનો સંદર્ભ લઈ શકાય, જેમાં નીચે મુજબનો નિષ્કર્ષ કાઢવામાં આવ્યો હતો:

‘જ. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલ શ્રી પ્રેમ મલ્હોત્રાએ દલીલ કરી હતી કે અપીલકર્તા જે રૂ. ૨૨૦-૫૫૦ ના અગાઉના પગારધોરણ માટે હકદાર હતા તે વધીને રૂ. ૭૦૦-૧૬૦૦ થયું હતું કારણ કે અપીલકર્તાને શૈક્ષણિક લાયકાતમાં છૂટછાટ આપીને તે પગારધોરણ મંજૂર કરવામાં આવ્યું હતું. તેથી, હાઈકોર્ટ રિટ પિટિશન ફગાવી દેવામાં યોગ્ય ન હતી. અમને આ દલીલમાં કોઈ દમ જણાતો નથી. એવું જોવામાં આવે છે કે સરકારે યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન સાથે પરામર્શ કરીને કોલેજોમાં કામ કરતા લાઈબ્રેરિયનના પગારધોરણને સુધારીને રૂ. ૭૦૦-૧૬૦૦ કર્યું હતું પરંતુ તેઓએ પ્રથમ અથવા દ્વિતીય વર્ગના એમ.એ., એમ.એસસી., એમ.કોમ. વત્તા પ્રથમ અથવા દ્વિતીય વર્ગના બી.લિબ. સાયન્સ અથવા લાઈબ્રેરી સાયન્સમાં ડિપ્લોમાની લઘુત્તમ શૈક્ષણિક લાયકાતનો આગ્રહ રાખ્યો હતો.

આપવામાં આવેલી છૂટછાટ માત્ર નિર્ધારિત શૈક્ષણિક લાયકાતમાં પ્રથમ અથવા દ્વિતીય વર્ગ મેળવવા સંબંધિત હતી પરંતુ શૈક્ષણિક લાયકાતમાં જ કોઈ છૂટછાટ ન હતી.

પ. સ્વીકાર્ય રીતે અપીલકર્તા જરૂરી શૈક્ષણિક લાયકાત ધરાવતા નથી. આ સંજોગોમાં અપીલકર્તા છૂટછાટ માટે હકદાર રહેશે નહીં. પ્રિન્સિપાલે તેમને છૂટછાટ આપવામાં ભૂલ કરી હતી. છૂટછાટની તારીખથી અપીલકર્તાને સુધારેલા પગારધોરણ મુજબ પગાર ચૂકવવામાં આવ્યો હતો. જો કે, અપીલકર્તા દ્વારા કરવામાં આવેલી કોઈ ખોટી રજૂઆતના કારણે તેમને ઉચ્ચ પગારધોરણનો લાભ આપવામાં આવ્યો ન હતો પરંતુ પ્રિન્સિપાલ દ્વારા કરાયેલા ખોટા અર્થઘટનને કારણે આપવામાં આવ્યો હતો જેના માટે અપીલકર્તાને દોષિત ઠેરવી શકાય નહીં. આ સંજોગોમાં આજ સુધી ચૂકવવામાં આવેલી રકમ અપીલકર્તા પાસેથી વસૂલ કરી શકાય નહીં. સમાન કામ માટે સમાન વેતનનો સિદ્ધાંત યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન દ્વારા નિર્ધારિત પગારધોરણો પર લાગુ થશે નહીં. ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ કર્યા વિના અપીલ આંશિક રીતે મંજૂર કરવામાં આવે છે.’

(ભારપૂર્વક અમારું છે)

અહીં એ ઉલ્લેખ કરવો પ્રસ્તુત રહેશે કે, રૂ. ૭૦૦-૧૬૦૦ નું પગારધોરણ

આપવા માટે લાઈબ્રેરિયનોને લેકચરર્સની સમકક્ષ ગણવામાં આવ્યા હતા. ઉપરોક્ત પગાર સમાનતા લાઈબ્રેરિયનો સુધી લંબાવવામાં આવશે, તે શરતે કે તેઓ નિર્ધારિત લઘુત્તમ શૈક્ષણિક લાયકાત ધરાવતા હોય (પ્રથમ અથવા દ્વિતીય વર્ગના એમ.એ., એમ.એસસી., એમ.કોમ. વત્તા પ્રથમ અથવા દ્વિતીય વર્ગના બી.લિબ. સાયન્સ અથવા લાઈબ્રેરી સાયન્સમાં ડિપ્લોમા, એમ.લિબ. સાયન્સની ડિગ્રી પ્રેફરેન્શિયલ લાયકાત હોવા સાથે). ૩.૧૨.૧૯૭૨ પહેલાં નિમાયેલા તે લાઈબ્રેરિયનો માટે શૈક્ષણિક લાયકાતમાં છૂટછાટ આપવામાં આવી હતી. સાહિબ રામ વર્માના કેસ (ઉપર મુજબ) માં, સંબંધિત અપીલકર્તાઓ તેના માટે અયોગ્ય હોવા છતાં, નિર્ધારિત શૈક્ષણિક લાયકાતમાં છૂટછાટ આપીને અપીલકર્તાઓને સુધારેલ પગારધોરણ ખોટી રીતે લંબાવીને ભૂલ કરવામાં આવી હતી. સંબંધિત અપીલકર્તાઓને “સમાન કામ માટે સમાન વેતન” ના સિદ્ધાંતને લાગુ કરીને ઉચ્ચ પગારધોરણ માટે પાત્ર ગણવામાં આવ્યા ન હતા. આ કોર્ટે, ઉપરોક્ત સંજોગોમાં, વધારાની ચૂકવણીની વસૂલાતની મંજૂરી આપી ન હતી. દેખીતી રીતે આ એટલા માટે કરવામાં આવ્યું હતું કારણ કે આ કોર્ટને લાગ્યું કે કર્મચારીઓ જે જગ્યા પર પોતાની ફરજો બજાવી ચૂક્યા છે તે જગ્યા માટેના વેતન માટે હકદાર હતા. બાબતના ઉપરોક્ત દૃષ્ટિકોણથી, અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે નોકરીદાતા માટે કર્મચારી પાસેથી તે ઉચ્ચ પદનું વેતન પરત માંગવું અન્યાયી અને મનસ્વી ગણાશે,

જે પદ પર તેને ખોટી રીતે કામ કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવી હતી, જોકે તેને કાયદેસર રીતે નીચલા પદ પર કામ કરવાનું કહેવું જોઈતું હતું.

૧૨. વસૂલાતના મુદ્દે કર્મચારીઓને અસર કરતી મુશ્કેલીની તમામ પરિસ્થિતિઓની ધારણા કરવી શક્ય નથી, જ્યાં નોકરીદાતા દ્વારા તેમની હકદારી કરતાં વધુ ચૂકવણી ભૂલથી કરવામાં આવી હોય. ગમે તે હોય, ઉપર સંદર્ભિત ચુકાદાઓના આધારે, અમે ઝડપી સંદર્ભ તરીકે, નીચેની કેટલીક પરિસ્થિતિઓનો સારાંશ આપી શકીએ છીએ, જેમાં નોકરીદાતાઓ દ્વારા કરવામાં આવતી વસૂલાત કાયદામાં અસ્વીકાર્ય રહેશે:

(૧) વર્ગ-૩ અને વર્ગ-૪ સેવાની (અથવા જૂથ 'સી' અને જૂથ 'ડી' સેવા) ના કર્મચારીઓ પાસેથી વસૂલાત.

(૨) નિવૃત્ત કર્મચારીઓ અથવા વસૂલાતના હુકમના એક વર્ષની અંદર નિવૃત્ત થવાના હોય તેવા કર્મચારીઓ પાસેથી વસૂલાત.

(૩) કર્મચારીઓ પાસેથી વસૂલાત, જ્યારે વસૂલાતનો હુકમ જારી કરવામાં આવે તે પહેલાં પાંચ વર્ષથી વધુ સમયગાળા માટે વધુ ચૂકવણી કરવામાં આવી હોય.

(૪) એવા કિસ્સાઓમાં વસૂલાત કે જ્યાં કર્મચારીને ખોટી રીતે ઉચ્ચ પદની ફરજો બજાવવાની જરૂર પડી હોય, અને તે મુજબ ચૂકવણી કરવામાં આવી હોય, ભલે તેને કાયદેસર રીતે નીચલા પદ પર કામ કરવાની જરૂર હોવી

જોઈતી

હતી.

(૫) અન્ય કોઈપણ કિસ્સામાં, જ્યાં કોર્ટ એવા નિષ્કર્ષ પર આવે છે કે જો કર્મચારી પાસેથી વસૂલાત કરવામાં આવે તો તે એટલી હદે અન્યાયી અથવા કઠોર અથવા મનસ્વી હશે, જે નોકરીદાતાના વસૂલ કરવાના અધિકારના સમાન સંતુલન કરતાં ઘણી વધારે હશે.”

૧૩.

અરજદારના વિંદ્રાન વકીલ દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાયેલ હજુ અન્ય એક ચુકાદો તારીખ ૨૧.૦૪.૨૦૧૫નો છે જે **સ્પેશિયલ સિવિલ અપિલકેશન નં. ૧૦૫૪૩/૨૦૦૮** ની આગેવાની હેઠળની પિટિશનોના જૂથમાં પસાર કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં ઉપર ઉલ્લેખિત સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાને ધ્યાનમાં લીધા પછી, કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે ભારે મુશ્કેલી સાથે જ ઊભી થઈ છે, વાદગ્રસ્ત કાર્યવાહી આ કોર્ટ દ્વારા બાજુ પર રાખવામાં આવી હતી અને વસૂલ કરવામાં આવેલી કોઈપણ રકમ હુકમની નકલ મળ્યાની તારીખથી આઠ અઠવાડિયાના સમયગાળામાં વસૂલાતની તારીખથી વાસ્તવિક ચૂકવણી સુધી ૮% ના દરે વ્યાજ સાથે પરત ચૂકવવાનો હુકમ કરવામાં આવ્યો હતો. અલબત્ત, સદર ચુકાદો સામાવાળા નં. ૪ સત્તામંડળ હેઠળના શિરસ્તેદારની કેડર સાથે સંબંધિત હતો અને તેથી ઉલ્લેખિત વાસ્તવિક સેવાઓ હાથ પરના કેસ કરતાં અલગ હોઈ શકે છે. તેમ છતાં જે સિદ્ધાંત વિકસાવવામાં આવ્યો છે તે વિચારણાને પાત્ર છે. સમકક્ષ બેંચનો સદર ચુકાદો ફરીથી **સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (ઉપર મુજબ)** ના કેસમાં સર્વોચ્ચ

અદાલતના ચુકાદાઓ પર ખૂબ આધાર રાખતો હોવાથી, અવલોકનો ધરાવતા વિગતવાર ફકરાઓ હાલના હુકમમાં સમાવિષ્ટ કરવામાં આવ્યા છે, પરંતુ તેનો સારાંશ એ છે કે હાલ આશરે ૮૨ વર્ષની વય ધરાવતા અરજદારને મળતા પેન્શનમાંથી મોટી રકમ કાપવાથી ભારે મુશ્કેલી પડશે અને તેથી, ૨૧ વર્ષ પછી કરવામાં આવેલી કાર્યવાહી મનસ્વી, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ નું ઉલ્લંઘન કરનારી જણાય છે અને તેથી, ઉપરોક્ત ચુકાદાઓ પર ઘણો આધાર રાખી શકાય છે.

૧૪.

હવે આની સામે, સામાવાળા – સત્તામંડળના વિદ્વાન વકીલે આ મુદ્દાને થોડી અલગ રીતે વિચારવાનો પ્રયાસ કર્યો છે. એવું સૂચન કરવામાં આવ્યું છે કે પેન્શનમાં માત્ર ગ્રેયુઈટીનો સમાવેશ થાય છે અને મોંઘવારી ભથ્થાને પેન્શનના ભાગ તરીકે ગણી શકાય નહીં અને તેથી, મૂળભૂત રીતે, જે વસૂલ કરવામાં આવ્યું છે અને વસૂલ કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે તે મોંઘવારી ભથ્થામાંથી છે નહિ કે પેન્શનમાંથી અને તેના માટે સામાવાળાના વિદ્વાન વકીલે સીસીએસ (નિયમો) ૧૯૭૨ની કલમ ૩(ઓ) હેઠળ વ્યાખ્યાયિત 'પેન્શન' ની વ્યાખ્યા પર આધાર રાખ્યો છે. ત્યારબાદ સામાવાળાના વિદ્વાન વકીલે પ્રથમ ક્રમે સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા વિરુદ્ધ ઓ.પી. શર્મા (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં આવેલા ચુકાદાનો સંદર્ભ આપ્યો છે. સદર ચુકાદો કે જેમાં હરિયાણા સરકારે જીવનનિર્વાહના ખર્ચમાં વધારાને કારણે તેના કર્મચારીઓને વિવિધ દરે તદર્થ રાહતનો પ્રથમ અને બીજો

હમો આપવા માટે જૂન, ૧૯૭૨માં હુકમ પસાર કર્યો હતો. હવે તદર્થ રાહતની તે મંજૂરી તદ્દન સાદી અને સરળ છે અને વધુ પડતા વધારાના મોંઘવારી ભથ્થાની રકમ નજરચૂક ગણીને વસૂલ કરવાની હતી અને તે સંદર્ભમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે આ મુદ્દાની વિચારણા કરી હતી અને ઠરાવ્યું હતું કે ગોઠવણોને અન્યાયી, મનસ્વી અને કાયદાનું ઉલ્લંઘન કરનારી ગણી શકાય નહીં. પેરા ૨ માં સમાવિષ્ટ તથ્યો હાલના કેસ કરતાં તદ્દન અલગ છે. પરિણામે, વધારાના મોંઘવારી ભથ્થા તરીકે ચૂકવવામાં આવેલા હતાઓની રકમ વસૂલ કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હોવાથી, માત્ર તે જ સંદર્ભમાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા આ કાયદાકીય સિદ્ધાંત મૂકવામાં આવ્યો છે અને ઘડવામાં આવ્યો છે અને તેથી, સદર સિદ્ધાંતો સામે વિવાદ થઈ શકે નહીં પરંતુ જ્યાં વાસ્તવિક વિગતો તદ્દન અલગ છે તેવા સંજોગોના અલગ સેટમાં હાથ પરના કેસ સુધી તેને લંબાવવું શક્ય નથી અને તેથી, ઉપરોક્ત ચુકાદાનો સંદર્ભ સત્તામંડળ માટે કોઈ કામનો જણાતો નથી.

૧૫.

ધ્યાને લાવવામાં આવેલ હજુ અન્ય એક ચુકાદો પી.વી. સુંદર રાજન એન્ડ અધર્સ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં છે, જેમાં પ્રશ્ન કર્મચારીના પેન્શનના રૂપાંતરણ (કમ્પ્યુટેશન) ને લગતો છે અને કેસ એવો હતો કે જે પેન્શનરોએ ૧/૩ ભાગનું પેન્શન રૂપાંતરિત કર્યું હતું તેઓ કેન્દ્ર સરકારના અન્ય પેન્શનરોની સમકક્ષ હતા કે નહીં અને તે સંદર્ભમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે તેઓ રૂપાંતરણ પછીની રાહતો અને અન્ય સહાયક રાહતો માટે હકદાર હતા. હવે એવો સિદ્ધાંત

સુપ્રસ્થાપિત થઈ ચૂક્યો છે કે જો તથ્યો અલગ હોય તો સર્વોચ્ચ અદાલતે પોતાના ચુકાદામાં આપેલા રેશિયોને લંબાવી શકાય નહીં અને થોપી શકાય નહીં. રેશિયો લાગુ કરતી વખતે, કોર્ટે સિદ્ધાંતને સીધો લાગુ કરતાં પહેલાં વાસ્તવિક પૃષ્ઠભૂમિ જોવી પડે છે. સર્વોચ્ચ અદાલત સદર ચુકાદામાં તદ્દન અલગ તથ્યોનો સામનો કરી રહી હતી અને તેથી, તે સંજોગોમાં, જો કોઈ કાયદાકીય સિદ્ધાંત આપવામાં આવ્યો હોય, તો તેને હાલના હાથ પરના કેસમાં સીધો લાગુ કરવો શક્ય નથી. કોર્ટ સમક્ષ ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓનું અવલોકન કરતી વખતે, કોર્ટને કાયદા અનુસાર ન હોય તેવી કાર્યવાહીને વાજબી ઠેરવવા માટે સામાવાળા સત્તામંડળ દ્વારા લેવામાં આવેલા બચાવથી સંતોષ થતો નથી.

૧૬.

સામાવાળાના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા ટાંકવામાં આવેલ બીજો કેસ *વી.એમ. સાલગાંવકર એન્ડ બ્રધર્સ (ઉપર મુજબ)* નો છે, જેમાં સર્વોચ્ચ અદાલત એ મુદ્દા પર વિચાર કરી રહી હતી કે શું મૂળ વાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ દાવો મેજર પોર્ટ ટ્રસ્ટ એક્ટ, ૧૯૬૩ (ટૂંકમાં “સદર અધિનિયમ”) ની કલમ ૧૨૦ હેઠળની નોટિસના અભાવે ટકી શકે તેમ હતો કે કેમ અને તે સંદર્ભમાં, કોર્ટ દ્વારા આ મુદ્દાની તપાસ કરવામાં આવી હતી. આથી, મૂળભૂત રીતે, વાદી દ્વારા શરૂ કરવામાં આવેલી મૂળ કાર્યવાહી સદર અધિનિયમની કલમ ૧૨૦ ની જરૂરિયાતનું પાલન કર્યા પછી રજૂ કરવામાં આવી હતી કે નહીં તે પ્રશ્ન હતો. તે પ્રશ્ન ઉપસ્થિત હતો અને સદર અધિનિયમની કલમ ૧૨૦ હેઠળ નિર્ધારિત મર્યાદાના સમયગાળાના

સંદર્ભમાં દાવાની કાર્યવાહીની વિચારણા કરવામાં આવી હતી અને આ રીતે સદર ચુકાદામાં વિવાદનો મુદ્દો તદ્દન અલગ છે. કોર્ટ ચાંત્રિક રીતે સામાવાળાના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતો લાગુ કરી શકે નહીં અને સ્વીકારી શકે નહીં. કોર્ટ સમક્ષ ટાંકવામાં આવેલ છેલ્લો ચુકાદો કે. અબ્બાસગન એન્ડ અધર્સ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં તાજેતરનો ચુકાદો છે જ્યાં ફાસ્ટ ટ્રેક કોર્ટના ન્યાયાધીશોની નિમણૂક અને તેમની પેન્શનની હકદારી સંબંધિત પ્રશ્ન હતો, પરંતુ આ ચુકાદા પર માત્ર એ સ્પષ્ટતા કરવાના હેતુથી જ આધાર રાખવામાં આવ્યો છે કે પેન્શનમાં મોંઘવારી ભથ્થાનો સમાવેશ થતો નથી અને માત્ર તે મુદ્દાને વાજબી ઠેરવવા માટે, આ ચુકાદો કોર્ટ સમક્ષ ટાંકવામાં આવ્યો છે. આથી, સમગ્ર પરિસ્થિતિનું વાંચન એવી સ્થિતિ તરફ દોરી જશે કે વસૂલાતની કાર્યવાહી કાયદાની નજરમાં ટકી શકે તેવી છે તેવા કોઈ સંજોગો સ્વીકારવા શક્ય નથી.

૧૭.

પૃષ્ઠભૂમિનો સારાંશ આપતાં, કોર્ટનો એવો સુવિચારિત અભિપ્રાય છે કે સામાવાળા સત્તામંડળ દ્વારા પગાર નિર્ધારણ કરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં સત્તામંડળનો એવો કોઈ કેસ નથી કે અરજદાર દ્વારા કોઈ ખોટી રજૂઆત કરવામાં આવી હોય કે કોઈ ભૂલ કરવામાં આવી હોય. એ બાબત પણ વિવાદમાં નથી કે અરજદાર નવેમ્બર, ૧૯૯૬ના મહિનામાં ઘણા સમય પહેલાં નિવૃત્ત થયા છે અને હાલ આશરે ૮૨ વર્ષની વય ધરાવે છે અને નિર્વિવાદપણે, સામાવાળા સત્તામંડળ દ્વારા ખુદ કરવામાં આવેલા મૂળ નિર્ધારણ મુજબ પેન્શનના તમામ લેણાં અને

લાભો ફરીથી મેળવ્યા છે અને ૨૧ વર્ષના સમયગાળા દરમિયાન નવેમ્બર, ૨૦૧૭ સુધી તેને સતત ચાલુ રાખ્યા છે. વધુ એક હકીકતની પણ અવગણના કરી શકાય નહીં કે પ્રથમ વખત, એકપક્ષીય રીતે, તારીખ ૦૧.૧૧.૨૦૧૭ના રોજ નોટિસ અને નિર્ણયની જાણ કરવામાં આવી છે અને અરજદારને કોઈ તક આપ્યા વિના વસૂલાત માંગવામાં આવી છે તેમજ પ્રસ્તાવિત કાર્યવાહી વિશે અગાઉથી જાણ પણ કરવામાં આવી ન હતી અને તેથી, જે પત્રવ્યવહારોને પડકારવામાં આવ્યા છે તે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો સાથે સુસંગત જણાતા નથી અને વધુમાં ૨૧ વર્ષ પછી વસૂલાતની કાર્યવાહી પણ અરજદારના કોઈ વાંક વગર મનસ્વી જણાય છે. આથી સમાનતાપૂર્ણ વિચારણાના આધારે પણ, પડકારવામાં આવેલી કાર્યવાહીને કાયદેસર અને યોગ્ય તથા કાયદા અનુસાર પ્રમાણિત કરવી શક્ય નથી.

૧૮.

ઉપરોક્ત વાસ્તવિક વિગતોને ધ્યાનમાં રાખીને, ઉપર ચર્ચા કરાયેલા વિવિધ ચુકાદાઓ દ્વારા નિર્ધારિત કાયદાકીય સિદ્ધાંત સાથે સરખામણી કરતાં, કોર્ટનો એવો સુવિચારિત અભિપ્રાય છે કે અરજદાર દ્વારા કેસ સાબિત કરવામાં આવ્યો છે. આથી, તારીખ ૦૧.૧૧.૨૦૧૭, ૩૦.૦૧.૨૦૧૮ અને ૦૨.૦૪.૨૦૧૮ના વાદગ્રસ્ત પત્રવ્યવહારો આથી રદબાતલ અને બાજુ પર રાખવામાં આવે છે, વધુમાં એવો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે અરજદારને તારીખ ૦૧.૦૭.૨૦૧૭ પહેલાં તેમને ચૂકવવાપાત્ર સામાન્ય પેન્શન સ્કેલમાં તાત્કાલિક મૂકવામાં આવે અને કોઈપણ કસૂર વગર નિયમિતપણે તે ચૂકવવાનું ચાલુ રાખવામાં આવે. આ

વિશિષ્ટ સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને આ કાર્યવાહી દેખીતી રીતે ટકી શકે તેમ ન હોવાથી, અરજદાર પાસેથી એકપક્ષીય રીતે વસૂલ કરવામાં આવેલી રકમ પણ પરત મેળવવાને પાત્ર છે અને સદર રકમ તેની કપાતથી વાસ્તવિક ચૂકવણી સુધી ૬% વ્યાજ સાથે આ કોર્ટની રિટ મળ્યાની તારીખથી **આઠ અઠવાડિયા** ના સમયગાળામાં પરત કરવામાં આવશે. કોર્ટે ચુકાદો પૂર્ણ કરતી વખતે એવું પણ અવલોકન કર્યું છે કે હાલનો હુકમ રેકૉર્ડ પર ઉપલબ્ધ વિશિષ્ટ સંજોગોના આધારે પસાર કરવામાં આવ્યો છે. આથી, આ સિદ્ધાંત વર્તમાન વાસ્તવિક પરિસ્થિતિની પૃષ્ઠભૂમિ સુધી મર્યાદિત છે.

૧૯.

આ અવલોકનો અને સ્પષ્ટતા સાથે, પિટિશન મંજૂર કરવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ કર્યા વિના રુલ સંપૂર્ણ કરવામાં આવે છે.

૨૦.

મુખ્ય બાબતનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો હોવાથી, સિવિલ અપિલકેશન ટકી શકશે નહીં અને તે મુજબ તેનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

(એ.જે. શાસ્ત્રી, ન્યાયમૂર્તિ)

/ફાલ્ગુની/

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.